

TÁRCA.

A IV. NEMZETKÖZI KÖNYVTÁRÜGYI ÉS BIBLIOFIL KONGRESSZUS PRÁGÁBAN.

1926 jún. 28—július 3.

Ez év június—júliusa mozgalmas időket jelentett Prágának, a monarchia romjaiból épített új állam sürített sovinizmussal telített fővárosának. Az erre az időre ide összehívott nemzetközi kongresszussorozat háttéréül szolgált a szokalkongresszus, amelyre felvonultatták a cseh, szlovák és más szláv nemzetek szokolegyesületeit. Kétségtelen, hogy a hetekig fellobogózott, felvirágzott város, a maga hullámzó vidéki és idegen tömegeivel alkalmas volt arra, hogy a cseh nagyság délibábját vetítse az odagyült nemzetközi közönség elé, az öslakók szerint azonban Prágának a megszokottól erősen elütő és így hamis képét adta. Ebben az izgalmas légkörben tartotta üléseit a hivatásuknál fogva is már a világ legcsöndesebb foglalkozását űző intellektuellek: a könyvtárosok és bibliofilek nemzetközi kongresszusa, melyet június 28-án nyitottak meg a prágai Nemzeti Múzeum Pantheonjában. A megnyitás a prágai diplomáciai képviselők, a csehszlovák hatóságok és tudományos intézetek képviselői jelenlétében fényes külsőségek között folyt le. Hivatalos közlés szerint 23 államból jelentették be részvételüket könyvtárak és tudományos intézetek, a kongresszuson 80 külföldi és 200 csehszlovák intézet 600 delegátussal szerepelt.

Dr. KRĚMAR közoktatásügyi miniszter üdvözlő szavai után a kongresszus elnöke TILLE, prágai egyetemi tanár tartott megnyitó beszédet, amelynek rövid kivonatát adjuk a következőkben: A két első könyvtárügyi kongresszusra, mely a háború előtt folyt le, Csehszlovákia nem küldhetett képviselőt, nem lévén önálló állam. Az 1923. évi párizsi kongresszuson azonban már a csehszlovák állam képviselőjében jelentek meg Dr. TOBOLKA, a prágai nemzetgyűlési könyvtár, EMLER a bratislavai Komensky könyvtár és Dr. THON, a prágai városi nyilvános könyvtár igazgatója. Tőlük indult ki később a gondolat, hogy a legközelebbi

kongresszust Prágába hívják össze, amivel igen felelősségteljes feladatot vállaltak magukra. A külföld érdeklődése mutatja, hogy az előkészítő bizottságnak sikerült a bizalmat felébresztenie, *mert eljöttek a kongresszusra a hazai és külföldi képviselők, politikai érdekekre való tekintet nélkül tisztán tárgyi és szakérdekből, úgy hogy — szerinte — szellemi téren sikerült alapot nyerni a kölcsönös megértésre.* Prága történelmi értékű és modern könyvtárai, továbbá a községi könyvtárak felállításáról alkotott 1919. évi törvény mutatja, hogy Prágában valóban megfelelő talaja van a nemzetközi kongresszusnak. Történeti visszapillantást vet a régi könyvtárak szerepére, majd a 18. század végével meginduló átalakulásukra, melynek folyamán mindinkább nyilvános jellegűekké lesznek és megfelelő szervezeti átalakuláson is mennek át; a referátumok nagy része foglalkozik éppen a szorosán vett könyvtárüggyel és annak problémáival. Reámutat a könyvtáros jelentős munkájára, amely abból áll, hogy saját nemzetének szellemi színvonalát igyekszik mind magasabbra emelni; szükségesnek mutatkozik azonban ezenfelül, hogy megszervezzük ezen szellemi munkaterület minden munkásának összeműködését az egész világon. Az amerikai könyvtárskongresszusok, a CARNEGIE-könyvtárak hálózata szemléltető példa Európa számára. A könyvtárügyi nemzetközi kongresszus legyen tehát alapja egy ilyen organizációnak. A kongresszuson szereplő javaslatok egy része mutatja is már, hogy mennyire élő az érdeklődés a könyvtárak nemzetközi kapcsolatairól és a közöttük létrehozandó kölcsönös támogatás iránt, így az a javaslat, mely az általános bibliografiáról, különösen pedig a szláv bibliografiáról szól, továbbá a hivatalos kiadványok és tudományos publikációk kicserélésére vonatkozóan kötött 1886. évi nemzetközi szerződéseknek novellálásáról beterjesztett javaslat, végül az, mely szerint minden állam felszólítandó, hogy a népkönyvtárak felállításáról törvényhozással intézkedjék. De legnyomatékosabban jut kifejezésre ez a törekvés abban a két helyről is előterjesztett javaslatban, mely szerint *a kongresszusok szervezésére és a nemzetközi könyvtárügyi kérdések számára állandó bizottságot állítsanak fel, melyet a különböző nemzeti könyvtárösszevetségek fognak megválasztani.* TILLE befejező szavai után 14 állam képviselője üdvözölte a kongresszust, majd DOLENSKY főkönyvtáros, a kiállítási bizottság elnöke, megnyitotta a kongresszusi könyvkiállítást.

Június 29-én megkezdte munkásságát az időközben megalakított 6 szakosztály, mely a következőképpen oszlott meg: 1. Nemzetközi könyvtárügyi kérdések, 2. Bibliografiák és katalogusszerkesztés, 3. Könyv- és

könyvtártörténet, 4. Tudományos könyvtárak mai állapota, 5. Nyilvános könyvtárak, 6. Könyvtermelés és könyvpiar.

Jelen sorok írója, ki a kongresszuson a Magyar Szociografiai Intézet képviselőjében gr. TELEKI Pál úr 'önagyméltóságának, mint az Intézet elnökének megbízásából jelenhettem meg, főként a második szekció ülésén vettem részt. Ott Paul OTLET-nak, a bruxelles-i Institut International de Bibliographie igazgatójának «Le répertoire bibliographique universel et l'oeuvre cooperative de l'Institut International de Bibliographie» című előadása után, melyet szerző távollétében csak kivonatossan olvastak fel és ennek az előadásnak a kapcsán az elnöklő JAKSCH egyetemi tanár engedélyével soron kívül előadást tartottam a dr. KRISZTICS Sándor szerkesztésében és közreműködésemmel megindított *Magyar Kormányzati és Társadalomtudományi Bibliografiá*-ról, vázolva keletkezése történetét, szerkezetét, a szerkesztés révén szerzett és a DEWEY-féle decimális rendszerre vonatkozó tapasztalatokat és azt, mint épen egy nemzetközi bibliográfia szerkesztésére irányuló kísérletet ajánlottam a szakosztály, illetőleg a megalakítandó nemzetközi könyvtárügyi állandó bizottság figyelmébe. A szakosztály tagjai érdeklődéssel fogadták az előadást, illetőleg a mű bemutatását, elnök egy példányát a szakosztály irataihoz való csatolás céljából elkérte és arról a plenáris záróülésen is említés történt. Dr. Franz TIPPMANN kormánytanácsos, a bécsi műegyetemi könyvtár igazgatója bibliografiánk módszerét kiválóan alkalmasnak ítélte oly esetekben, amikor nagy címtömegeknek inkább mechanizált munkamódszerű beosztásáról, rendezéséről van szó.

A második napon az egyes szakosztályok lezárták a tárgyalásokat, melyek közül mint legfontosabbakat megemlítem az állandó bizottmánynak a Szellemi Együtműködés Nemzetközi Intézeténél Genfben leendő felállításáról, a nemzetközi csereforgalom szervezéséről, a katonai könyvtáraknak a könyvtárügyhöz való szorosabb kapcsolásáról, az iskolai könyvtárakról és végül Szlovákia népkönyvtárügyének szorosabb szervezéséről való határozatokat. Ezekről és esetleg más fontosabb kérdésekről majd a kongresszusi iratoknak nyomtatásban leendő megjelenése után lesz alkalmam közelebbről beszámolni.

Július 1-én leplezték le ŠAFÁRIK-nak, a nagy szlávistának és könyvtár-igazgatónak a Klementinumban elhelyezett emléklakettjét. Az ünnepély után, melynek pánszláv manifesztációiban különösen a lengyel és bolgár küldöttek játszottak nagy szerepet, a még Prágában maradt összes kongresszusi résztvevők összegyülekeztek a műegyetem egyik nagy előadó-

termében, ahol TILLE tanár elnöklete mellett folyt le a plenáris záróülés. Ezen röviden összefoglalták a szakosztályok munkájának eredményeit és az összes határozatokat — megértést gátló nyelvi nehézségek ellenére is, vagy épen ennek folytán — egyhangulag elfogadták. Miután MÁLY főtitkár még bejelentette a Szláv könyvtárosok egyesületének az előző napon programmon kívül lefolyt külön megalakítását, a kongresszus a szokásos formalítások között befejeződött.

A résztvevők egy része a következő napokon résztvett a Prága környékére rendezett kirándulásokon, melyek során meglátogatták a karlsteini várkastélyt, a berauni szép kis városi könyvtárat, Vyšší Brod, Rožmberk Kramlov és Tabor könyvtári, levéltári és múzeális intézményeit.

A kongresszussal párhuzamosan könyvkulturális kiállítást is rendeztek, amelyet történelmi, technika-plasztikai és propaganda csoportba osztottak be. Az elsöben helyezték el a miniatűrök, az illuminált kéziratok gyűjteményét, 1800-ig terjedően a könyvnyomó- és kiadójegyeket, a régi kötések, régi cseh gyűjtők emlékeit; a másodikba a cseh írástörténetet, a bibliofilát, a könyvkiadást, folyóiratkiadást, könyvdíszítést, exlibrist és supralibrozt, a modern bibliofil és a praktikus könyvtári könyvkötést, a vakok számára való nyomást, az orosz és ukrán könyvkiállítást; végül a harmadik, a propaganda csoport tartalmazta a közoktatásügyi miniszterium, a könyvtárosképzés, a népművelő testületek, a tudományos, közigazgatási és népkönyvtárak, a bibliografiára és módszereire, a könyvtári berendezésre és végül a szennyirodalom ellen való küzdelemre vonatkozó anyagot. Ezeken felül azonban nagy súlyt helyeztek arra a kifejezetten politikai propaganda kiállításra, amelyben bemutatták az államalakulással és a cseh legionáriusok történetével kapcsolatos irodalmi és művészeti alkotásokat. A kiállítással kapcsolatosan DOLENSKY Antal főkönyvtáros egy szép illusztrációkkal díszített 332 oldalas kiadványt szerkesztett a régi és új cseh, ukrán és orosz könyvkultúráról (*Knižni kultura doby staré i nové*. V. Praze, 1926), amely azonban a kongresszusnak is abban lényeges hibájában szenved, hogy a cikkek nagyrészt szláv nyelvűek más nyelven való összefoglalások nélkül. A kongresszus tagjait különben is néhány szép kiadvánnyal lepték meg, de ezek közül is kiválik Stanislas LAM egyenesen bibliofil jellegű könyve (*Le beau livre*. Traité de l'esthétique d'imprimerie. Varsovie: Lazarski, 1926. 123 p.), amelyben azt a tételt tárgyalja egyébként lengyel nyelven, hogy a könyv tartalma és nyomdatechnikai — tehát nem díszítői elemeinek — kiállítása között a legszorosabb összefüggésnek kell lennie.

Ami a szerzett általános benyomást illeti, kétségtelenül megállapítható, hogy a kongresszusnak erősen szláv jelleget adott már az a körülmény, hogy a bejelentett 81 előadásból ötvenegyet különböző szláv nyelveken tartottak meg, mégpedig nagyrészt valamely más világnyelven való ismertetés nélkül; a külföldi résztvevők fokozatos távozása és néhány előadó lemondása csak még emelte ezt a jelleget, amelyet betetőzött a szláv könyvtárosok szövetségének megalakítása. A felvilágosító szolgálat hiányossága, a kiállítás szétszórt elhelyezése és főként az a körülmény, hogy a prágai nyilvános könyvtár épen épülőfélben lévén, anyaga elcsomagolva feküdt és így csak az új épület tervei voltak láthatók — azok a legfőbb hiányosságok, melyek folytán maguk az ottani szakemberek is négy szemközt némileg elhamarkodottnak ítélték a kongresszus Prágába való meghívását. Mindamellett mégis sajnálatosnak mondható, hogy hazánk nem szerepelt hivatalosan a kongresszuson, amelyen az összes kultúr nemzetek képviseltették magukat előadásokkal. Ilyenformán a kongresszusi iratok között nem fog szerepelni a magyar könyvtárügy ismertetése sem, ami a kiadvány nemzetközi jellege mellett csak káros hatású. Magyarországnak azonban most már kétségkívül érdeke, hogy a genfi nemzetközi szervezetbe bekapcsolódjék. Meg kell még jegyezni, hogy különösen nélkülöztem a *szlovákiai magyar könyvtárügyről* szóló beszámolót, míg a csehországi németiség imponáns kiadványával, a «Buch und Volk» című folyóirat külön kiadásában is ismertette könyvtáraik, más kultúr intézményei és általában szellemi élete szervezetét.

A kongresszus irományainak nyomtatásban való megjelentetése után a korábbi kongresszusokkal összehasonlítva ismertetni fogom azt a haladást, amelyet ez a kongresszus kétségkívül jelent az általános és nemzeti könyvtárügy szempontjából.

DR. NIKLAY PÉTER.